

di. Mufaddal'ın esir alınan çocukları da Halife II. Yezîd'in emriyle öldürüldü. Aileden sağ kalanların önemli kısmı daha sonra idam edildi, bazıları da zindanlara atıldı; çocukları ve kadınları köle pazarlarında satıldı, ailenin bütün mallarına el konuldu. Yezîd'in başı kesilerek Dimaşk'a götürüldü.

Emevî Devleti'ne büyük hizmetleri geçen Mühellebîler'in uğradığı bu kıyım, başta Ezd olmak üzere Horasan ve diğer merkezlerdeki Yemenli kabileleri yönetime karşı düşmanlığa sevketti. İsyanı bastıran Meseleme'nin yerine Irak valiliğine tayin edilen Kays kabilesinden Ömer b. Hübeyre'nin Yemen asıllı kabilelere uyguladığı aşırı baskı Kaysî-Yemenî çekişmesini daha da şiddetlendirdi. Halifenin de yönetimde Kay-sîler'i tercih etmesi, Horasan yanında pek çok bölgede Yemenli kabileleri Emevî yönetimine karşı harekete geçirdi. Neticede Yezîd b. Mühelleb'in isyanı Emevî Devleti'ni sarsan en önemli etkenlerden biri oldu. Yemenliler bundan sonra Emevî hâkimiyetinden kurtulmaya çalıştılar ve muhalif grupları desteklediler. Yezîd, Mühelleb'in oğulları içinde en yetenekliydi. Son derece cömertti; tarihçiler onun Emevî devlet adamlarının en cömerti olduğu hususunda ittifak etmiştir (İbn Hallikân, VI, 283). Cürcân şehrinde kırk kadar mescid, Cürcân'ın kuzeyinde gayri müslim Türkler'e karşı bir sed yaptırmıştır. Ferezdak ve Tırmıh'un için methiye, Sâbit Kutne mersiyeler yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Halife b. Hayyât, *et-Târîh* (Ömerî), s. 53, 85-91; Belâzürî, *Ensâb*, VIII, 279-350; a.m.f., *Fütûhu'l-büldân* (nşr. Abdullah Enis et-Tabbâ – Ömer Enis et-Tabbâ'), Beyrut 1407/1987, s. 470-472; Dineverî, *el-Ahbarü't-tuvâl*, I, 260; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VI, 355, 524-536, 544-545, 554-558, 564, 578, 580, 588, 595-598; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb* (Abdülhamîd), III, 210-211; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IV, 475, 485-488, 502-505, 511; V, 11-12, 23-26, 29-36, 43, 48, 57-58, 71-89; İbn Hallikân, *Veşâyât*, VI, 278-309; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 503-506; J. Wellhausen, *Arap Devleti ve Sukutu* (trc. Fikret İşıltan), Ankara 1963, s. 149-151; İmâdüddin Halil, *İslâm Tarihi: Bir Yöntem Araştırması* (trc. Ubeydullah Dalar), İstanbul 1985, s. 78-80; G. R. Hawting, *The First Dynasty of Islam*, Carbondale 1987, s. 73-76; Nevîn Abdülhâlık Mustafa, *İslâm Siyasî Düşüncesinde Muhalefet* (trc. Vecdi Akyüz), İstanbul 1990, s. 266-268; Fatma Odabaşı, *Emevîler Döneminde Mühellebîler Ailesi* (yüksek lisans tezi, 1993), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Rıdvan Demiryürek, *Yezîd b. Mühelleb ve Emevî Tarihindeki Rolü* (yüksek lisans tezi, 1996), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; M. Şit Hattâb, "Yezîd b. el-Mühelleb b. Ebî Şufra el-Ezdî", *MMİr.*, XXXVII/4 (1407/1986), s. 76-133; Hasan M. en-Nâbüde, "Sevretü Yezîd b. el-Mühelleb", *Dirâsât*, XXIX/3, Amman 1423/2002, s. 703-723.

FATMA ODABAŞI

YEZİD b. ZÜREY' (يزيد بن زريع)

Ebû Muâviye Yezîd b. Zürey'
b. Yezîd el-Ayşî el-Basrî
(ö. 182/798)

Hadis hâfızı.

101 (719-20) veya 103 (721-22) yılında Basra'da doğdu. Benî Bekir b. Vâil kabilesinin Ayş b. Mâlik koluna mensup olduğundan Ayşî nisbesiyle anılır. Abbâsî Devleti'nde Übülle valiliği sırasında ölen babası Zürey' kendisine 500.000 dinar miras bıraktıysa da o, babasının malına haram karışmış olabileceği endişesiyle bu mirası almadı ve hurma yapraklarından hasır yapıp satarak ailesinin geçimini sağlamaya çalıştı. İlim tahsili için herhangi bir yolculuğa çıkmayan Yezîd bütün ilmini Basralılar'dan veya Basra'ya uğrayan âlimlerden tahsil etti. Eyyûb es-Sahtiyânî, Yûnus b. Ubeyd, Humeyd et-Tavîl, Hişâm b. Urve, Ma'mer b. Râşid, Saîd b. Ebû Arûbe ve Süfyân es-Sevrî hocalarından bazılarıdır. Özellikle ilk musanniflerden İbn Ebû Arûbe'nin hadislerini iyi bilir, onun en güvenilir talebesi sayılırdı. Kendisinden Abdullah b. Mübârek, Abdurrahman b. Mehdi, Ali b. Medîni, Halife b. Hayyât ve Ahmed b. Hanbel gibi şahsiyetler hadis rivayetinde bulundu. Yezîd b. Zürey' 8 Şevval 182'de (22 Kasım 798) Basra'da vefat etti. Bu tarih 181 (797) ve 183 (799) olarak da zikredilmiştir (İbn Hibbân, VII, 632).

Basra'nın önde gelen hadis hâfızlarından kabul edilen Yezîd b. Zürey'in hadis rivayetinde ehliyetli ve güvenilir olduğu hususunda ittifak edilmiş, cerh ve ta'dîl konusunda görüşlerine itibar edilen münekkitler arasında yer almıştır. Ayrıca onun hakkında kullanılan "Basra'nın muhaddisi, Basra'nın hâfızı, Irak'ın gülü" gibi ifadeler, kuruluşundan beri değişik anlayış ve kültürlerin etkisi altında kalan Basra'da sünneti savunma ve ona bağlılığı sağlamadaki rolü hakkında bir fikir vermektedir. Ahmed b. Hanbel Yezîd'i, hadis ilminde ihtiyat ve titizliğin Basra'da ulaştığı son nokta olarak niteler ve onun hakkında "Basra'nın reyhanı" sıfatını kullanır. Yezîd b. Zürey', hadislerin lafızlarında hiçbir değişiklik yapılmadan nakledilmesi gerektiğine inandığından hadis öğrenip naklederken son derece titiz davranmış, bu durum derslerine olan ilgiyi arttırmış ve rivayetleri muhaddisler nezdinde büyük değer kazanmıştır. "Her dinin süvarileri vardır, İslâm'ın süvarileri de muhaddislerdir" sözü ona aittir (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*,

VIII, 298). Rivayetleri *Kütüb-i Sitte* başta olmak üzere hadis kaynaklarının birçoğunda yer alır. İbadete ve zühd hayatına düşkünlüğüyle de tanınan Yezîd hakkında Ebû Avâne el-Vâsıtî, "Yanında kırk yıl bulundum, her yıl (veya her gün) iyiliklerine bir iyilik (hayır) katıyordu" demıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 289; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (Ömerî), s. 224; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VIII, 335; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh*, II, 139-140; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, IX, 263-265; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 632; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-sâfve*, III, 364-365; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXII, 124-130; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VIII, 296-299; a.m.f., *Tezkiretü'l-huf-fâz*, I, 256-257; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, XI, 325-328.

ABDULLAH KARAHAN

YEZİDÎ, Abdullah b. Yahyâ (عبدالله بن يحيى اليزيدي)

Ebû Abdurrahmân Abdullah
b. Yahyâ b. Mübârek
el-Yezîdî el-Adevî el-Bağdâdî
(ö. 237/851)

Arap dili ve edebiyatı,
Kur'an ilimleri âlimi.

Yezîdî ailesinin kurucusu meşhur kıraat âlimi Yahyâ b. Mübârek el-Yezîdî'nin oğludur. İbnü'l-Yezîdî olarak bilinir. Babasının Basra'da Abbâsîler'e karşı isyan eden Ali evlâdından İbrâhîm b. Abdullah b. Hasan'la birlikte hareket etmesi ve İbrâhîm'in öldürülerek isyanın bastırılmasından sonra Yahyâ'nın bir müddet saklanıp ardından Bağdat'ta ortaya çıkması yüzünden Abdullah'ın doğum yeri ve tarihinin bilinmediği kaydedilmekle birlikte söz konusu isyan sırasında Yahyâ'nın henüz genç ve Abdullah'ın ailenin dördüncü oğlu olduğu göz önünde bulundurularak Bağdat'ta doğmuş olabileceği ihtimali üzerinde durulur (*Ğaribü'l-Kur'an*, neşreden giriş, s. 25-26). Abdullah kıraati, bu ilmi Ebû Amr b. Alâ'dan tahsil eden babasından arz ve semâ yoluyla öğrendi. Dâni onu Ebû Amr kıraatını nakledenlerden en önemlilerinden biri kabul eder (İbnü'l-Cezerî, I, 463). Kendilerinden nahiv ve lugat ilmini tahsil ettiği hocaları arasında Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ da yer almaktadır. Sa'leb adıyla meşhur olan Ahmed b. Yahyâ, Ferrâ'nın öğrencileri içinde özellikle Kur'an ve mesâili hakkında Abdullah'tan daha bilgisini görmediğini söyler (Hatîb, X, 198-199). Sika diye nitelendirilen Abdullah'ın talebeleri arasında yeğenleri Abbas b. Muhammed el-Yezîdî ve Fazl b. Muhammed el-Yezîdî'nin yanı sıra Ahmed b. İbrâhîm Verrâku